

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 103 (1990)

Artikel: Società retorumantscha : Institut dal Dicziunari Rumantsch Grischun : rapport per la perioda digl 1. da schaner 1989 entochen ils 31 da december 1989

Autor: Giger, Felix

DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-235519>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 08.02.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Società Retorumantscha

Institut dal Dicziunari Rumantsch Grischun

Rapport per la perioda digl 1. da schaner 1989 entochen ils 31 da december 1989

1. Generalitads

Cun igl emprend da schaner '89 ei nies anteriur cauredatur, prof.dr. Alexi Decurtins, ius en pensiun, suenter quater decennis da lavur scientifica tier il Dicziunari, naven digl onn 1948 sco assistent, ils onns 1956-75 sco redatur e naven da 1975 entochen 1988 sco cauredatur. La fin december '88 ha el surdau a mi il guvernagl digl Institut. Il patratg dad esser naven dad uss aunc pli responsabels pigl andament dil DRG ha buca gest schendrau sentiments da letezia en mei. Perquei sun jeu staus leds ed engrazieivels ch'igl anteriur cauredatur ha giu introduciu mei da rudien els pensums d'in cauredatur, ch'el ha surdau a mi in inventari detagliau dil possess dalla SRR che secatta ellas localitads digl Institut ed ina gliesta dallas lavurs internas che stuessen ni duessen vegnir fatgas ils proxims onns. Malgrad quei sun jeu leds che Alexi Decurtins lavura aunc mintga avonmiezdi mo enzacons pass naven da miu biro vid la reordinaziun dalla cartoteca meistra e las informaziuns per il BREW., aschia ch'jeu sai sevolver tier el en fatgs e damondas, per las qualas jeu hai aunc buca la rutina e la survesta. Per ses entruidaments e cussegls less jeu engraziar ad el da cor.

2. Redacziun e publicaziun

2.1. Redacziun

scatla 247 b	INCLEGER/ENTELLIR	ms. 57 p. (Gi.)
scatla 248	INCLEMENZA – INCRESCHANTÛM	ms. 113 p. (Wi.)
scatla 251	INDSCHEGNAR – INEXTIRPABEL	ms. 104 p. (Gi.)
scatla 252	INFADÀ – INFERNALITÀ	ms. 84 p. (Gi.)
		ms. 358 paginas

La lavur da redacziun ei ida vinavon en pass plitost pigns. Quels vegnan buca a daventar pli gronds ils dus onns proxims, essend che la redacziun ha d'impunder in bionton temps per l'elavuraziun dils indices dil tom 8 e ch'il cauredatur ha era da sededicar alla formaziun da nos giuvens redactors, dunna Annatina Secchi Malfroy e Carli Tomaschett.

2.2. Publicaziun

Duront igl onn vargau ein cumpari ils carnets:
112 (matg) INAMIANZA – INCITAR
113 (december) INCITAR – INCULPAR

Artechels da pli gronda dimensiun ein plitost rars en quels dus carnets. In'exceptiun fa INCLEGER/ENTELLIR che cumpeglia 17 paginas. Las bandieras da correctura cun la seria d'artechels INCULPAZIUN – INDEPENDENZA (scatla 249) che fuorman fleivel la mesadad dil proxim fascichel 114 vein nus retschiert dalla stampa miez november. La cuntinuaziun, ils artechels INDEPLORÀ – INDSCHEGNAIVLEZZA (scatla 250), havein nus tarmess en manuscret alla Cumissiun filologica sco basa da discussiun per la damonda: nua e co san ins scursanir ils artechels dil DRG?

2.3. Conclusiun dil tom 8

Cun la publicaziun dalla seria d'artechels INDSCHEGNAR – INEXTIRPABEL (scatla 251) savein nus concluder il tom 8 dil DRG. Il material redigiu cumpeglia 370 paginas a maschina e vegn ad emplenir ils fascichels 114 e 115. Igl entir tom culs registers vegn a cumpigliar rodund 650 – 700 paginas. Cun INFADÀ ord la scatla 252 dein nus l'entschatta al tom 9. Il material per ils registers ei excerptaus tochen il fascichel 111.

2.4. Cudria da redacziun

2.4.1. Dunna *Annatina Secchi Malfroy* ha fatg ses examens da licenziat all'universidad da Turitg cun excellentas notas. Ils roms d'examen ein stai: Historia dil talian (tier prof. G.Berruto), litteratura taliana (tier prof. G.Güntert), historia dil romontsch (tier prof. H.Stricker), litteratura romontscha (tier prof. I.Camartin) e scienziass popularas (tier dr. V.Gyr). Dunna Secchi, che ha giu fatg in practicum da miez onn en nies Institut igl onn 1987 e gia redigiu ils artechels INCRESCHER I – INCRETIVAIVEL e INCULPÀ I – INCULTIVÀ (cf. fasc.113), ha entschiet tier nus igl emprem da settember. Jeu hai surdau ad ella l'incumbensa d'excerptar enzacons cudischs ladins cumpari ils davos dus onns, da deponer il material excerptau ella cartoteca meistra e da seprofundar ella lectura d'enzacontas ovrass linguisticas d'impurtonza, en special il cudisch da G.WAHRIG: *Anleitung zur grammatisch-semantischen Beschreibung lexikalischer Einheiten* (Tübingen 1973). Il december ha ella entschiet cun la redacziun dalla scatla 255 INGIODABEL – INGRAVAR IV.

2.4.2. *Carli Tomaschett* ei s'avanzaus stupent cun sia lavur da doctorat, denton eis el buca vegnius da contonscher la mira oriunda da finir sia lavur igl atun digl onn current e da far ses examens all'universidad da Friburg aunc avon ch'igl onn seigi spiraus. Uss duess quella dissertaziun da ver 500 paginas esser finida il matg 1990, aschia che signur Tomaschett sa entscheiver sco redactor igl 1. da fenadur 1990.

2.4.3. Nies documentalist, *Kuno Widmer*, ha mussau cun la redacziun dalla scatla 248 INCLEMENZA – INCRESCHANTÛM ch'el ha acquistau, els prest 10 onns ch'el ei ussa tier nus, las enconuschientschas necessarias per daventar in bien redactor. Ses artechels ein cumpari el fascichel 113. Igl atun 1990 vegn jeu a proponer alla supra-stonza d'eleger el sco redactor assistent sin igl 1. da schaner 1991. Nus vegnin lu a stuer ir alla tscherca d'in niev documentalist che surpren sia piazza.

3. Infrastructura, lavurs internas

3.1. Reordinaziun dalla cartoteca meistra

Alexi Decurtins ei arrivaus cun sia lavur da reordinaziun alla scatla 718 cun la sequenza alfabetica SU –. La lavur stentusa, cumbinada cun las difficultads las pli differentas,

muossa ch'il disuorden ei buca mo ina consequenza da nossas rehas variaziuns ortograficas, mobein deriva era dil fatg ch'ins ha surdau el vargau forsa empau memia da buna fei l'incumbensa da deponer material a students, secartend che lur competenza linguistica e lur conscienziusadad seigien garanzia avunda per ina lavur irreproschabla. Egl avegnir vegnan ils redactors sezs a stuer ordinar il material ni silmeins survegliar da rudien la lavur dils students, sch'igl uorden actual vul vegnir mantenius.

3.2. *Index tudestg dil volum 7*

Nossa secretaria, Barla Projer, ha finiu la copiatura digl index dallas definiziuns tudestgas dil volum 7 la fin d'october. Il dactiloscret cumpeglia 195 paginas el format A 4 e cuntegn ca. 7'500 cavazzins.

3.3. *Register dallas scursanidas da litteratura*

(Verzeichnis der Abkürzungen für Literaturnachweise).

Quei register ch'ei vegnius publicaus l'emprega gada 1946 el tom 1 dil DRG, refatgs e publicaus 1972 el tom 5, stuess puspei vegnir refatgs ed amplificaus cullas scursanidas dalla litteratura dils davos 18 onns. Jeu hai surdau a Felix Lautenschlager l'incumbensa d'excerpar, controllar ed aschuntar las scursanidas applicadas els volums 6 e 7 ed els fascichels dil volum 8. Sch'ei fuss zaco pusseivel publicass jeu bugen quei register ensemen cul davos fascichel dil volum 8.

3.4. *Forzas auxiliaras*

3.4.1. *Felix Lautenschlager* da Romanshorn, student dalla romanistica, che lavura tier nus treis dis l'jamna, ha finiu ils excerpts per il register da materias dil volum 8 entochen e cul fascichel 111. Ultra da quella lavur ha el deponiu entgin temps material dialectal dall'Italia Aulta el bloc etimologic, ha excerptau il cudisch «*Prosa sursilvana*» (Fontaniva, Cuera 1963) e deponiu il material ella cartoteca meistra. Dapi zacontas jamnas eis el lundervi d'excerpar, controllar ed aschuntar las scursanidas da litteratura dils volums 6 e 7 e dils fascichels dil tom 8 sco menziunau sisura.

3.4.2. Naven dils 19 da zercladur entochen ils 7 da fenadur ha dunna *Eva Caviezel* preparau la scatla 252 per la redacziun, q.v.d. aschuntau las indicaziuns necessarias ord las fontaunas a circa la tiarza part dils cedels che cuntegnan buc in'informaziun duvrabla.

3.4.3. Ils meins fenadur ed uost ha *Werner Carigiet* da Dardin, student dalla romanistica a Friburg, luvrau en nies institut. El ha, denter auter, excerptau ils cudischs: MAISSEN, A.: *Mia resgia* (Tschespet 59/1987) e CADRUVI/CADUFF, *Tiara e desiart* (1953), ed ei ius alla tscherca dils originals tudestgs dallas schinumadas «Landeschriften», publicadas per romontsch naven da 1737 tochen 1846. El ha cattau ina buna part da quellas egl archiv cantunal, ha fotocopiau ed ordinau ellas tenor l'ordinaziun dils texts romontschs, aschia che nus savein citar dacheudenvi ils originals tudestgs e stuein buca impunder grond temps per capir e translatar texts da cuntegn e stil magari difficil.

3.4.4. Il settember ed october ha dunna *Gunbild Hoyer* da Colonia, Germania, studenta dalla romanistica a Grenoble ed a Turitg, fatg in stage d'investa tier il DRG.

Dunna Hoyer che plaida currentamein vallader ha curregiu differentas artgas dil fascichel 114 ed excerpau ils cudischs: CAPEDE, *La porta dalla libertad?* (Desertina 1984) e GUIDON, *Raquints* (Zernez 1989) e deponiu il material ella cartoteca meistra. Lu ha ella entschiet ad excerpar il secund volum dil cudisch d'ARNOLD BÜCHLI, *Mythologische Landeskunde von Graubünden*.

4. Collavuraziun dil Dicziunari vid il project dil Fondo naziunal «Bündnerromanisches etymologisches Wörterbuch»

Alexi Decurtins, nossa persuna da confidanza en la collavuraziun digl Institut vid il project dil vocabulari etimologic, rapporta: «Aunc avon las vacanzas da stad hai jeu retschert da Turitg il corpus dils cavazzins registrai cugl ordinatur, numnadamein las letras S – Z. Sco per emprova hai jeu pigliau cantun cun l'elavuraziun dalla letra R. Ei setracta da biebein 400 plaids, recaltgai ord ils vocabularis pratics e lugai pil solit sut in lemma sursilvan. Sin basa d'in formular dund jeu mintgamai informaziuns relativas per mintga cavazzin che ensiaran (u che sclareschan silmeins) ils suandonts aspects:

- Verificaziun dil lemma (per sem. meglier: invedar (E, C) enstagl da vadrar ch'ei mo surmiran)
- Fuormas foneticas tenor ina reit prestabilida (per sem. Trun, Vuorz eav. tochen Müst.)
- Corrispondenzas dialectalas tier fuormas screttas atipicas
- Fuormas historicas (per sem. Bifrun, Champel, Gabriel, Alig eav.)
- Etimologia eruida ni propostas pussevlas persuerter
- Verificaziun u completaziun dalla semantica (Ils vocabularis pratics porschan en quei risguard savens in maletg munglus)
- Eventualmein renviament sin plaids etimologicamein parentai (tier il plaid *rabagliar* pareglia *rabitschar*, *rablar*, *rabügljar*).

Pils 400 plaids dalla letra R hai jeu duvrau ca. 1½ meins. Per capir quei ston ins saver ch'ei tucca meinsvart da consultar sper la Cartoteca meistra era il bloc ideologic e quel etimologic.

Ils 20 da settember 1989 hai jeu saviu surdar il resultat dall'emprema examinaziun a sgr. prof. Hans Stricker. Denton essan nus vegni perina da tschercar tier las informaziuns ina via per la letga pli directa e semplia. Quei ei severificau en connex cun ils ca. 100 plaids dalla letra Z (*zaccar – zuppentar*).

Or da mia vesta ed incumbensa fuss ei impurtont dad endriescher beinspert, co ils artechels duegien vegnir redigi en principi, ton per saver adattar meglier las informaziuns als basegns effectivs.

La centrala dil BREW. a Turitg survegn igl original dils formulars empleni, il Dicziunari ina copia. Quella copia vegn senza dubi a far buns survetschs per la redacziun currenta dil Dicziunari, lubescha ella gie ina emprema survesta ed apprezzaziun dils aspects fonologics, morfologics, semantic ed etimologics dils plaids cumpigliai.»

5. Publicaziuns, referats

5.1. Publicaziuns

F. Giger

- *Praulas dils Indians*. Transl. dils students da romontsch dall'Universitad da Friburg. Tgirau ed ediu da F. Giger. – En: Litteratura 11/2(1988), 40 – 75.

- *Praulas dils Indians*. Transl. dils students da romontsch dall'Universitad da Friburg. Texts elegi e tgirai da F. Giger. Carnet OSL nr.1854, Cuera/Turitg 1989.
- *Khalil Gibran: Il profet*. Transl. da F. Giger. – En: *Litteratura* 12 (1989), 94–111.

K. Widmer

- Oscar Peer: *Nozzas d'inviern*. Recensiuin. – En: *Litteratura* 11/2 (1988), 97–102.

5.2. *Universitad da Friburg*

F. Giger

Semester da stad 1989

- Prosa e poesia actuala
  - Epos e ballada dils Romontschs III
- Cun la fin dil semester da stad 89 hai jeu demissiunau suenter 10 semesters sco lector per litteratura romontscha all'Universitad da Friburg per saver sededicar cumpletta-
mein alla lavur dil DRG ed als pensums supplementars che l'introducziun digl
ordinatur en nos biros vegn a caschunar. Il post a Friburg ha lic.fil. Chasper Pult,
magister al seminari da scolasts a Cuera e lectur per litteratura romontscha all'Univer-
sitad populara da Genevra, saviu surpender.

6. *Cumissiun filologica (CF)*

En sia seduta annuala dils 9 da december 1989 ha la CF dilucidau las pusseivladads
d'accelerar la publicaziun dil Dicziunari, damonda actualisada a siu temps da prof.
Imbs, incaricaus dil Fondo naziunal per studegiar la structura da lavur dils Vocabularis
naziunals e proponer in sistem da redacziun pli efficient. Il basegns d'accelerar il
ritmus da publicaziun daventa capeivlamein ton pli virulents pli ditg che la lavur
cuoza. Sper l'introducziun digl ordinatur han ins era priu en mira la scursanida dils
artechels dil DRG. Sin fundament dil ms. INDEPLORÀ – INDSCHEGNAIVLEZZA ha
la Cumissiun fatg sias propostas. Sch'ins ha era buca cattau unanimidad en las biaras
damondas da detagl, sch'ei ins tuttina arrivaus alla conclusiun generala, ch'ei seigi
da restrenscher las definiziuns el tgau digl artechel, d'esser onz pli spargnus cun la
cumulaziun da sinonims en las glossaziuns tudestgas e pli restrictivs en las citaziuns
dalla litteratura. La structuraziun semantica pli manedla dils artechels remarca la CF
cun atenziun. Ei resta clar ch'il redactur decida alla fin en atgna responsabladad dalla
structura da siu artechel e dalla selecziun dil material ch'el fa.

Cuera, ils 31 da december 1989

Institut dal Dicziunari Rumantsch Grischun
Felix Giger